

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

A) YÜKLEMİNİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

İkiye ayrılır:

1. İsim Cümleleri: Yükleme isim, fiilimsi, tamlama, edat öbeği, fiilimsi öbeği, isim soylu sözcüklerden oluşan cümlelerdir. Bunlar, ek-eylem sayesinde yüklem olur.

Örnekler: Dersime ilk giren öğrenci Fatma'ydı.
En sevdiği iş okumaktı.
Orhan Bey onun amcasıymış.
Mücahit, eski bir sporcuymuş.
Annelerimiz her zaman, melek gibidir.
Onun en büyük eksikliği boş işlerle uğraşmaktı.

UYARI: Fiilimsiler, fiil olmadıkları için yükleme fiilimsi olan cümleleri sakın fiil cümlesi olarak almayınız.

2. Fiil Cümleleri: Yükleme fiil olan cümlelerdir.

Örnekler: Ders sonunda test çözeceğiz.
Eniştesi Samsun'a gitmiş.
Orhan, güzel bestelerle tanınır.

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

B) YÜKLEMİNİN YERİNE GÖRE CÜMLELER

İkiye ayrılır:

1. Kurallı (Düz) Cümleler: Yüklemi sonda bulunan cümlelerdir.

Örnekler: Dersime ilk giren öğrenci Fatma'ydı.

En sevdiği iş okumaktı.

Orhan Bey onun amcasıymış.

Mücahit, eski bir sporcuymuş.

Annelerimiz her zaman, melek gibidir.

Onun en büyük eksikliği boş işlerle uğraşmaktı.

2. Devrik Cümleler: Yüklemi sonda bulunmayan cümlelerdir.

Örnekler: Yorulmuştuk gün boyu tarlada çalışmaktan.

Her gün mutlaka içerim bir bardak süt.

Ahmet'in hatasıydı bu kitaptan ders çalışmak.

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

C) ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER

Cümle anlamındaki her başlığı buraya alabiliriz ancak bu başlıkta «olumlu ve olumsuz cümleler» ile «gerçek soru cümlesi ve sözde soru cümlesi» ni göreceğiz.

1. Olumlu Cümleler: Yargının gerçekleştiği, gerçekleşmesine herhangi bir engel (olumsuzluk veya yokluk) olmayan cümlelerdir. Durumun olumsuz olması sizi yanıltmasın. Durum olumsuz olsa da eylemin gerçekleşmesi önemlidir.

Örnekler: Dersime ilk giren öğrenciye soru sordum.
En sevdiği romanını bana verdi.
Salgın zamanında birçok insan vefat etti.

2. Olumsuz Cümleler: Yargının gerçekleşmediği cümlelerdir.

Örnekler: Dersime ilk giren öğrenciye soru sormadım.
En sevdiği romanını bana vermedi.
Salgın zamanında birçok insan vefat etmedi.
Bu konu kolay değildi.
Onun bu konuda bilgisi yoktu.
Son dönemlerdeki besteler anlamsızdı.

NOT – 1 : Bazı cümleler biçim bakımından (**yüklem görünüşü bakımından**) olumlu olsa da anlamca olumsuz olabilir. Bu cümlelere «**biçimce olumlu anlamca olumsuz cümleler**» denir.

Örnekler:

İnsan sevdiğini böyle üzer mi? (üzmez)

Ne onu **ne** de seni tanıyorum. (tanımıyorum)

Sanki onda bu kitabı yazacak kapasite var da! (yok)

NOT – 2 : Bazı cümleler biçim bakımından (**yüklem görünüşü bakımından**) **olumsuz** olsa da anlamca **olumlu** olabilir. Bu cümlelere «biçimce olumsuz anlamca olumlu cümleler» **denir**.

Örnekler:

İnsan Adana'ya gelir de şirdan yemez mi? (yer)

Onun bu konu hakkında bilgisi yok değil. (var)

Şu anda maskesiz dolaşmayı kim istememez? (herkes ister)

Muhammet Bey'in evinde yok yoktu. (her şey var)

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

D) YAPISINA GÖRE CÜMLELER

Bir cümledeki yargı sayısı o cümleğin yapısını belirler.

1. Basit Yapılı Cümle: Tek yargılı cümlelerdir. Yani, yüklem dışında başka bir yargı, fiilimsi olmaz.

Örnekler: Dört öğrenci, edebiyat dersini dinledik.

Yarınki pikniğe biz de gideceğiz.

Salgın zamanında birçok insan vefat etti.

Bu konu kolay değildi.

Onun bu konuda bilgisi yoktu.

Son dönemlerdeki besteler anlamsızdı.

2. Birleşik Yapılı Cümleler: İçinde birden fazla yargının bulunduğu cümlelerdir.

2.a. Girişik Birleşik Cümleler (Fiilimsili Cümleler) : «Yüklem + en az bir fiilimsi» şeklinde oluşan cümlelerdir.

Örnekler: Kitap okumaya o yıllarda başlamıştım.

İsmail sabahları okula koşarak gelir.

Ders çalışan öğrenciler sınavları başarıyla atlatır.

*****Büşra Hanım, boş zamanlarında dolaşmayı seven biridir. (Bu cümlede fiilimsiler tamlama olan yüklemnin tamlayan kısmında olduğu için bunlar yan cümle olarak değerlendirilir. Bu nedenle bu cümle de birleşiktir.)

2.b. Şartlı Birleşik Cümleler : «Yüklem + **şart ekli fiil**» şeklinde oluşan cümlelerdir.

Örnekler: Bunu yaparsan seni oyun oynamaya gönderirim.
Bizi zamanında alsa biz de birinci olurduk.

2.c. İç İç Geçmiş Birleşik Cümleler : Bir sözü hiç değiştirmeden verip genellikle «de-» fiiline bağlamakla olur. Bir cümle başa bir cümle için iç cümlesi, genellikle nesnesi olur.

Örnekler: Yarınki toplantıya katılmayacağım, dedi.

İç cümle / Nesne

Ana cümle / Yüklem

Ahmet Bey, «Sorunları halletmeden görüşemeyiz.» şeklinde konuştu.

İç cümle

Ana cümle / Yüklem

3. Sıralı Cümle: Birden fazla yüklemın virgül veya noktalı virgülle ayrılıp sıralanmasıdır.

Örnekler:

Sınav salonuna girdim, bana ait sıraya oturdu.

Y

Y

Sabah kalktım, kahvaltımı yaptım.

Y

Y

Yemek masasına oturdu, bana ayrılan yemeği yedim.

Y

Y

Not – 1 : Sıralı cümlelerde öge ortaklığı varsa bu cümlelerde «**bağımlı sıralı cümle**» denir.

Örnekler:

Emre iş yerine gitti, iş yerini temizledi. (Özne ortaktır.)

Ö

DT

Y

B'li N

Y

Defne kitabı masaya bıraktı, Emre aldı. (Nesne ortaktır.)

Ortak

Y

Y

nesne

Not – 2 : Sıralı cümlelerde öge ortaklığı yoksa bu cümlelerde «**bağımsız sıralı cümle**» denir.

Örnekler:

İşe gitmek için dışarı çıktım, yağmur başladı.

Yolcu trenine bindim, biletlerimize bakıldı.

Seyirciler yerlerini aldı, maç başladı.

4. Bağlı Cümleler: Farklı cümlelerin bağlaçla bağlanmasıyla oluşturulur.

Örnekler:

Ne gelen var **ne** giden vardı.

Ders çalışıyorum **fakat** soruları çözemiyorum.

Hem kendisi gelmiş **hem de** başkasını davet etmişti.

Konuyu anlattım **ve** konuyla ilgili sorular çözdüm.